

УДК 02(093):27-785.5(477.8)"17:2-523.8

І. І. Альмес
Львівське відділення
Інституту української археографії
та джерелознавства імені М. С. Грушевського
НАН України

**БІБЛІОТЕКА ВІЦІНСЬКОГО ВАСИЛІАНСЬКОГО
МОНАСТІРЯ
(ЗА МАТЕРІАЛАМИ ІНВЕНТАРНОГО ОПИСУ 1774 р.)**

На основі інвентарного опису, фрагмент якого публікується вперше, здійснено реконструкцію бібліотеки Віцинського василіанського монастиря. Згідно з даним джерелом, станом на 1774 р. Віцинська монастирська бібліотека налічувала 95 найменувань книг та 113 одиниць зберігання. Загалом ця бібліотека на той час становила собою книжкове зібрання із переважанням кодексів латиницею (латинською та польською мовами). За тематичним складом – це твори «католицької вченості», у більшості своїй західноєвропейських та польських єзуїтських богословів XVI–XVIII ст. Окрім трактатів богословського характеру, знаходилася в бібліотеці і світська література.

Ключові слова: Віцинський василіанський монастир, монастирська бібліотека, інвентарний опис, тематичний склад, релігійна література, світська література.

Важливими джерелами до вивчення історії монастирських бібліотек є інвентарні описи. На основі цих джерел можна здійснити реконструкцію не лише кількісного, але й тематичного складу книжкового зібрання [33, с. 265]. Це, в свою чергу, дозволяє дізнатися про інтелектуальні зацікавлення ченців. Інвентарі як джерело до вивчення православних та унійних монастирських книжкових зібрань на українських землях у XVII–XVIII ст. використовували такі дослідники, як Ігор Мицько, Тетяна Гуцаленко, Марія Кольбух, Валентина Лось, Марія Підлипчак-Маєрович, Беата Лоренс та інші [5; 24; 54]. Особливо цінними інвентарні описи є в умовах, якщо певна монастирська бібліотека не існує сьогодні як цілісний книжковий фонд, тобто розпорошена, або взагалі була знищена.

Чернечий осередок у Вічині (нині с. Смереківка Перемишлянського р-ну Львівської обл.) було засновано у 1695 р. з ініціативи львівського єпископа Йосифа Шумлянського [17, арк. 3 зв.]. Визначальним фактором як для заснування, так і для подальшого існування та розбудови монастиря була наявність в ньому чудотворної ікони Божої Матері [23, с. 44]. 25 січня

1703 р. королевич Олександр Собеський надав фундаційний привілей, який було підтверджено 3 серпня 1724 р. Костянтином Собеським. У 1739 р. монастир увійшов до складу Руської Святопокровської провінції [41, s. 37] (від 1744 р. – Чин Святого Василя Великого). У середині XVIII ст. обитель Різдва Пресвятої Богородиці належала до числа більших монастирів на теренах Львівської єпархії Святопокровської провінції ЧСВВ [3, с. 257]. У 70-х роках XVIII ст. спостерігається активізація діяльності в монастирі. Стараннями ігумена обители Самійла Єдлінського впродовж 1771–1778 рр. було збудовано «нову» церкву [3, с. 257]. Упродовж 1776–1777 рр. в обители діяли чернечі студії з риторики та, можливо, з філософії [25, с. 2]. Перебувши період касат в останній чверті XVIII ст., Віцинський монастир перестав функціонувати на початку 1860-х років, після нищівної для обители пожежі в 1846 р. [41, s. 37]. Внаслідок закриття чернечого осередку частину зі збереженого церковного начиння, в тому числі й книги, було перевезено до церкви в сусідньому селі Дунаїв та до монастиря у Краснопущі [55, s. 13; 14, арк. 1].

***

Унаслідок пожежі 1846 р. була знищена значна частка книжкового та архівного фонду Віцинської обители. Один з небагатьох збережених документів – інвентарний опис обители за 1774 р. Дане джерело сьогодні зберігається у фонді 3 (Монастирі василіан) відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника НАН України (далі ЛННБУ) – «*Inwentarz monasteru Wicyńskiego Z.S.B.W. spisany w roku 1774*» [13]. Незважаючи на те, що в назві документа вказано про рік його написання як 1774 р., серед книжкових записів є дописи пізнішого часу, про що свідчать відмінність чорнила та почерку, якими вони виконані.

Загалом в інвентарному описі подаються відомості про господарство монастиря (розмір земельних угідь, доходи від ведення господарських робіт), детальні описи монастирських будівель (церков, келій тощо) та їхнього внутрішнього облаштування. Окремі категорії інвентарю містять описи книжкового фонду монастиря. Як і в подібних джерелах інших монастирів [32, с. 177], виділяються дві групи книг: 1) «церковні» (ті, що зберігалися в церкві) – богослужбові книги; 2) «бібліотечні». В даному інвентарі бібліотечні книги поділені за мовно-форматним принципом на п'ять груп: 1) «*Xięgi biblioteczne ruskie*»; 2) «*Xięgi biblioteczne łacinskie y polskie*»; 3) «*Xięgi biblioteczne in 4to*»; 4) «*Xięzki biblioteczne in 8vo*»; 5) «*Xięzki biblioteczne in 12mo*». Описи наявних в обители книг містять таку інформацію: 1) загальний порядковий номер книжки в списку (арабськими цифрами); 2) назва книги (зазвичай в скороченій формі, інколи видозмінено); 3) прізвище автора (написання форми прізвищ

видозмінене або відсутнє); 4) формат видання (подекуди); 5) тип книги – друкована/рукописна; 6) стан збереженості книги (наприклад, «spalone», «napralona»); 7) кількість примірників (проставлена арабськими цифрами). На жаль, відсутні відомості про місце видання книг. Загалом дане джерело дозволяє реконструювати кількісний та тематичний склад бібліотеки Віциньської обителі в останній чверті XVIII ст.

Зважаючи на обмежені інформаційні дані описів книг, було здійснено їхню ідентифікацію. При відсутності вихідних даних досить складно було ідентифікувати видання, тим більше з'ясувати вихідні бібліографічні дані, особливо місце та рік видання, які відомі тоді, коли були лише єдині видання певних творів. Джерельно-бібліографічну базу реконструкції становлять довідники, бібліотечні каталоги та інтернет ресурси. Насамперед, це «Пам'ятки книжкового мистецтва», укладені Якимом Запаском та Ярославом Ісаєвичем [11], та електронна версія багатотомного видання Кароля і Станіслава Естрайхерів «Bibliografia polska» [46]. Також електронні бібліотечні та біо-бібліографічні ресурси: «CERL Thesaurus» [40], «WorldCat» [58] тощо.

Кількісний склад. Інформаційний потенціал інвентарного опису Віциньського монастиря за 1774 р. дозволяє проаналізувати кількісні показники книгозбірні за наступними параметрами: 1) типи книг – друковані та рукописні; 2) мова книг; 3) формат кодексів. Послугуючись методикою Ірини Ціборовської-Римарович, для окреслення загальної кількості книг у бібліотеці використовуються наступні позначення: а) найменування (далі н.); б) одиниці зберігання (далі од. зб.) [34, с. 119]. Неможливо на основі інвентарних даних дізнатися про конволюти, тобто книги, оправлені по дві й більше разом [26, с. 104], тому існує ймовірність похибки в кількісних показниках. Іншими словами, можна дізнатися про номінальні, а не фактичні кількісні показники книгозбірні.

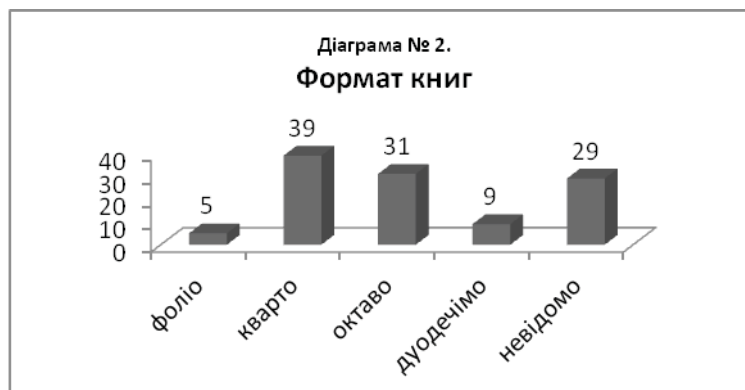
Станом на 1774 р. у Віциньській книгозбірні налічувалося 108 н. та 171 од. зб. (в тому числі й церковні книги). З них більшість становили бібліотечні книги – 95 н. та 113 од. зб. Віциньська бібліотека в цей час – це переважно стародруки (79 н. та 96 од. зб.). Лише 10 книжкових одиниць були рукописними. За кількісними параметрами дана бібліотека була майже середньою за розміром у порівнянні з монастирськими книжковими зібраннями, котрі на той час існували на українських землях Речі Посполитої, оскільки за підрахунками польської дослідниці Марії Підлипчак-Масрович середній показник становив 100–300 книг [54, с. 50].

Доволі-таки показовим елементом польських та західних культурних впливів загалом є мовний склад бібліотеки монастиря (див. Діаграму № 1). Понад 75% бібліотечного фонду становили книги латиницею. Домінували

книги латинською мовою (50), трохи менше було польськомовних (35). Фоліанти кирилицею по суті опинились на маргінесі в порівнянні зі згаданими кодексами.

Одним з опосередкованих свідчень до способів читання книг є їхній формат (див. Діаграму № 2). Оскільки якщо великий фоліант читали, наприклад, за аналоєм, то книги формату ін-октаво чи ін-дуодечімо можна було носити з собою в кишені [1, с. 211–215]. Незважаючи на інформаційну неповність щодо даного параметру, в Віцинській бібліотеці переважали середньо- та малоформатні книги, тобто в форматі кварто (39), октаво (31) та дуодечімо (9), які разом становили майже 70% бібліотечного фонду.

Тематичний склад. Чи не найважливішим аспектом історії монастирських бібліотек є тематичний аналіз її книжкового репертуару. Однією зі складностей такого аналізу є неможливість точного визначення тематичного характеру всіх книг, оскільки чимало з них є міждисциплінарного змісту. Зважаючи на це, для більш комплексного розгляду тематики видань штучно виділяються певні «блоки» літератури. Іншими словами, книжкові колекції – це зібрання, які «штучно організовані фондом за певним принципом або ознакою (за засобом відтворення, предметно-тематичними, хронологічними, видовими ознаками, культурологічною цінністю)» [27, с. 51]. Подібно як і в більшості ранньомодерних монастирських книгозбірень, у Віцинському монастирі переважала релігійна література.

Релігійна література. *Святе Письмо* в бібліотеці Віцинського монастиря представлено руськомовним манускриптом (I, № 1 – тут і далі подається номер позиції книги відповідно до інвентарного опису – див. Додаток) та латиномовним друком. Як вдалося встановити, перший зі згаданих примірників – це відома для книгознавців XIX ст. (зокрема для Якова Головацького [8, с. 122; 7] та Антонія Петрушевича [18, с. 10]) рукописна Біблія, одна з копій друку Франциска Скорини. Манускрипт був виконаний в 1570-х роках Дмитром із Зінькова. Достовірним свідченням приналежності книги до Віцинського монастиря є такий дарчий запис на ній: «Сїа быблїа власна м[о]н[а]стир̄а чудотворного вѣцинскаго надана вічними чась» [19, с. 97–98]. Більш ексклюзивно виглядає наявність невідомо якого саме малоформатного лондонського видання Святого Письма (IV, № 1). Знаходилися в монастирі й невеликі, в форматі дуодечімо, Євангелія (V, № 1) – скоріш за все, польською мовою. Був і руськомовний екземпляр Нового Завіту (I, № 17). Зазначається в інвентарі й про наявність одного з львівських видань Псалтиря (I, № 18). Під ще одним з інвентарних записів (I, № 7) укладач документа, скоріш за все, мав на увазі один з новозавітних творів – рукописний примірник, найвірогідніше, соборних послань апостола Йоана Богослова. «Перехідною формою» від власне біблійного тексту до інтерпретативного є *конкорданції* (біблійні симфонії) – спеціальні лексикологічні довідники, де слова та вислови, що зустрічаються в Біблії, розташовані за абеткою, із зазначенням їхнього місця (книг, розділів і віршів) [9, с. 36]. У Віцинській бібліотеці знаходився примірник такої конкорданції (III, № 1), невідомо яке саме видання.

Патристика. Важливу складову Віцинської монастирської бібліотеки становили твори Отців Церкви – ієрархів IV–VIII ст., які зробили значний внесок у формування церковної догматики, визначення канону

богонатхненних текстів, написання літургії та інших богослужінь. Переважали святоотцівські твори східної традиції. Наприклад, були творіння Іоана Золотоустого (I, № 4) – київські видання бесід-тлумачень святителя на послання апостола Павла або на діяння святих апостолів [11-I, № 138–139]. Знаходилося у бібліотеці й декілька святоотцівських творів аскетичного змісту. Окрім повчань Єфрема Сиріна (I, № 2), були «Духовні бесіди» Макарія Великого (I, № 12) – очевидно віленське видання 1627 р. [20, с. 44], а також, скоріш за все, один з примірників київського видання 1628 р. [11-I, № 171] «Поученій» авви Дорофея (I, № 11). Варто зазначити, що найбільш відомий святоотцівський аскетичний трактат – «Ліствиця» Іоана Ліствичника – не зустрічається серед інвентарних записів. Доповнювало патристичну колекцію польськомовне видання «Монологів» (один з примірників друку «Rozmyślania nabożne» [46, t. 12, s. 296-297]) найвідомішого патриста західної традиції – Августина Аврелія (III, № 32).

Агіографія. Чи не найкращим «учительним» читанням для ченців є житійна література, тобто твори про подвиги та чуда святих християнської церкви. Поодинокі примірники такого змісту знаходились і в Віцинській бібліотеці. Дана колекція представлена як православними так і католицькими зразками – Патерик, Пролог, Мартиролог [29, с. 283]. Насамперед варто зазначити про наявність друкованого примірника «Києво-Печерського Патерика» (I, № 9) – найвідомішого збірника житій святих на українських теренах в цей час. Східна агіографічна традиція представлена і двома рукописними Прологами (I, № 6), а також рукописним примірником «Лимонару» (I, № 10). Останній зі згаданих творів – це переклад «Лугу духовного» Йоана Мосха, в якому містились близько 300 житій ранньохристиянських пустельників та аскетів [36, с. 29]. Західна агіографічна традиція представлена одним з примірників «Мартиролога» (III, № 13) – вочевидь латинською мовою. Знаходилась в бібліотеці і польськомовна збірка описів чудес та подвигів святих (II, № 8). Скоріш за все, це був один з примірників найбільш знаного агіографічного польськомовного видання ранньомодерного часу – «Żywotów świętych» єзуїта Пйотра Скарги [56, t. IV, s. 84–89]. Доволі таки цікаво виглядає наявність книги-житія католицької святої Марії з гори Кармель (III, № 27). Йдеться про твір, перекладений з італійської на польську мову знаним кармелітом взутим XVIII ст. Марціном Рубчинським [56, t. III, s. 517] – «Życie przedziwnych cnót i akcji pełne... Róży Marii Serio» (Львів, 1745) [11-II, № 1524].

Аскетика. Окрім поодиноких святоотцівських трактатів подібного змісту, у Віцинській монастирській бібліотеці знаходилося декілька аскетичних трактатів католицьких авторів періоду середньовіччя та

ранньомодерного часу. Вірогідно, під записами (IV, № 17; V, № 2) про Тому Кемпійського (1380–1471 pp.) укладач інвентарю мав на увазі його найвідоміший твір – «De imitatione Christi». Класичний трактат католицької аскетичної практики був представлений як польською, так і латинською мовами. Знаходився в бібліотеці й один із головних творів відомого італійського єзуїтського автора XVII ст. Паоло Сегнері [42, t. XIV, p. 1772], а саме його «Manna duszy» (III, № 14). Тобто це був один з примірників польськомовного видання [46, t. 27, s. 343] твору «La manna dell'anima», вперше надрукованого в Мілані в 1683 р. [39, t. 1, s. 3, p. 688]

У XVIII ст. в Речі Посполитій доволі таки широко видавались книги для духовних вправ, тобто для *медитацій* (роздумування на євангельські й загалом духовні теми з використанням розуму, умовиводів і волі) [16, с. 70] та *реколекцій*. Збільшення власне медитативної літератури було характерною рисою для складу василіанських книгозбірень в останній чверті XVIII ст. [24, с. 616]. Значну частку подібні видання становили і в книгозбірні Віциньського монастиря.

Одним з найбільш відомих авторів зібрань медитацій та реколекцій в Речі Посполитій був Марцін Рубчинський (1707–1794) – польський кармеліт взутий, доктор теології, церковний історик. Про примірник його твору «Głos Pana kruszącego cedry libańskie» згадується в інвентарному описі (III, № 6). Даний твір вважають «найкращою реколекційною книгою» в Речі Посполитій у XVIII ст. [48, с. 246]. Очевидно, в бібліотеці примірник цього твору був представлений одним з бердичівських видань – 1762 або 1768 р. [46, t. 26, s. 437]. Знаходилась у книгозбірні ще одна книга даного автора (III, № 15), менш популярне зібрання сорока медитацій – «Męka y Smierć P. N. Jezusa Chrystusa» (Львів, 1759) [11-II, № 2122]. Окрім видань Марціна Рубчинського були і твори для медитацій інших авторів. Наприклад, Луї Абеллі (1603–1691) – французького богослова, єпископа Родеза [42, t. 1, p. 55–56]. В книгозбірні знаходився польськомовний примірник його твору «Korona całego roku chrześcijańskiego» (III, № 5) [46, t. 12, s. 4]. Цікавим виглядає наявність збірника медитацій (III, № 26) малознаного польського автора – тринітарія Еліаша від св. Юзефа. У львівському виданні 1741 р. (єдиний знаний друк медитацій даного автора [11-II, № 1408]) подані практики здійснення медитацій, базовані на конституціях (правилах) ордену Пресвятої Тройці. Авторами збірників медитацій були і василіанські ченці. Зокрема, в Віциньській бібліотеці знаходився примірник книги (II, № 6) Юзефа Петкевича (1646–1708) – консультора Святотроїцької провінції, настоятеля в Битенському монастирі (1690–1698) [45, с. 544]. Його збірник «Medytacye albo Rozmyślenia na Ewangelie» міг використовуватися ченцями і для підготовки до виголошення проповідей [46, t. 24, s. 268].

Моральна теологія. У XVII–XVIII ст. особливого поширення набули різноманітні підручники казуїстичного характеру, які були спрямовані на відправу таїнства Сповіді та розв’язання конкретних «випадків чину за сумлінням», подаючи дисциплінарні приписи [28, с. 236, 406]. Відповідно наявність значної кількості книг з моралістики є, певною мірою, виявом акцентування особливої уваги в монастирі на здійсненні таїнств Сповіді, «моральному вихованню» вірних та ченців. У Віцинській бібліотеці були видання подібного змісту авторів ранньомодерного часу – здебільшого єзуїтських та домініканських. І це не дивно, оскільки ченці саме цих орденів найбільше спричинилися до написання творів з моральної теології в XVII–XVIII ст. [37, с. 274].

Знаним моралістом «епохи підручників» [28, с. 234] в історії католицької моральної теології, тобто періоду XVII–XVIII ст., був французький єзуїт Поль Габрієль Антоїне (1679–1743) [39, t. 1, s. 1, p. 20-21]. Два примірники твору даного автора знаходились і в Віцинській бібліотеці. Це невідомо яке саме видання його латиномовного підручника «Theologia Moralis Universa» (III, № 18), а також почаївське видання 1776 р. «Богословія нравоучительного» (III, № 31) [11-III, № 2804] – це руськомовний переклад першого тому одного з творів цього автора.

Відомими ранньомодерними моралістами були німецькомовні автори – Герман Бузенбаум, Каспар Бісман, Якобо Дорсі, Бенжамін Ельбель та інші [37, с. 274]. Хоча творів саме цих осіб у Віцинській бібліотеці не було, проте знаходились видання інших авторів німецької традиції моралістики. Перше – «Tribunal confessoriorum ordinandorum». Особливо популярною дана книга була серед ченців домініканського ордену, оскільки автором книги був Мартін Вігандт († 1708) – німецький домініканець, богослов та філософ-томіст [52]. Друге – «Neo-confessarius practice instructus» (V, № 6). У цьому творі німецький єзуїт Йоганн Реутер (1680–1762) розглядає деякі конкретні випадки прогрішення та дає поради як їх вирішувати, тобто частина видання є казуїстичного змісту. Через практичність твору його видавали близько десятка разів ще й в XIX ст. [42, t. 13, p. 2573–2574]. Польська традиція моралістики представлена твором кармеліта, відомого екзегета, доктора теології Ангела (Адама) Остророга (1654–1733), а саме його трактатом теологічно-морального змісту [56, t. III, s. 280] «Dicenda concionatoria» (III, № 2). Знаходилася ще одна книга з моралістики польською мовою, проте, на жаль, автора та назву не вдалося ідентифікувати (III, № 35).

Достеменно невідомо, який твір укладач інвентарю мав на увазі під записом «Kazusy guskie» (I, № 13). За даними Ярослава Ісаєвича, в цей час у розмовній мові під назвою «казуси» малося на увазі вже згадуване

видання «Богословіє нравоучителное». Проте, зважаючи на те, що цей твір міститься в інвентарному описі під іншим записом (III, № 31), тому під «казусами» в даному випадку, вірогідно, йшлося про «Собраніє припадковъ краткое» (I, № 13), поширений твір у Львівській єпархії [31, с. 292–293]. Ініціатором видання даного твору вважають Лева Кішку – київського унійного митрополита (1714–1728), доктора богослов'я [5, с. 572]. Власне це був катехізис не в класичному католицькому розумінні, а такий, що виходив на рамки лаконічного викладу основ християнської віри. Це свого роду посібник для парафіяльного пастиря [21, с. 336]. У свою чергу, подібно до католицьких катехізисів, значний акцент було зроблено на повчаннях про гріх та таїнство покаяння [21, с. 337]. Вірогідно, моралізаторсько-повчального змісту були ще дві книги – «науки про Сповідь» (III, № 16; IV, № 10), тобто настанови для підготовки до таїнства Сповіді.

Проповідницька література. Найбільш різноманітно представлені в бібліотеці Віциньського монастиря збірники проповідей, казань, зібрання уривків (цитат, повчальних історій). І це не дивно, оскільки в обителі функціонували чернечі риторичні студії. Відповідно, для навчання ченця-проповідника-оратора були потрібні гомілетичні видання. І загалом у XVII–XVIII ст. в Унійній Церкві проповідницькі практики набували особливого поширення [12, с. 309]. Це було даниною часу, – саме в період Реформації проповідь було впроваджено як сутнісний елемент духовного спілкування [12, с. 312].

Більшість гомілетичної колекції становили польськомовні фоліанти єзуїтських авторів з теренів Речі Посполитої. Зокрема, були зібрання проповідей таких авторів, як: 1) Ян Крашевський (1631–1708) – «*Notna evangelica*» (Каліш, 1698) – один з найвідоміших його творів, збірник проповідницько-аскетичного змісту [44, s. 328] (III, № 17); 2) Бонавентура Геляровський (1656–1711) – «*Kazania na niedziele całego roku*» (III, № 3) [46, t. 17, s. 79]; 3) Єжи Дембський (1668–1733) – збірник пасійних гомілій [46, t. 15, s. 93] «*Troiaki pokłon kaznodzieyski*» (II, № 4); 4) Мацей Муховський (1677–1734) – проповіді на дні святих «*Żniwo złote*» (Сандомир, 1730) [44, s. 446] (III, № 12); 5) Якуб Філіпович (1678–1720) – проповіді на неділі та свята цілого року [11-II, № 1012–1013] (III, № 9); 6) Ян Ковальський (1711–1782) – «*Stan kościołów u duchownych*» (Львів, 1778) (II, № 36) [46, t. 20, s. 176].

Польська католицька традиція проповідництва ранньомодерного часу представлена і гомілетичними виданнями авторів інших чернечих орденів. Зокрема, був твір одного з найбільш знаних польських францисканських проповідників, а також відомого маріолога та полеміста Анджея Венгжиновича (1658–1721) [56, t. IV, s. 412–413]. У Віциньській книгозбірні

знаходилося зібрання маріологічних проповідей даного автора – «Syllabus Marianus» (Львів, 1717) [11-II, № 940] (II, № 5). Урізноманітнювало гомілетичну колекцію невелике зібрання пасійних проповідей «Zapłata zaciągnięnego» (Львів, 1727) (III, № 25) Адріана Серевича – знову таки францисканського проповідника XVIII ст. [46, t. 27, s. 392, 395]. Знаходився твір і піярського автора, а саме Яна Калінського (1664–1726). Вірогідно, це було зібрання його гомілій під назвою «Auges siderum eloquentiae» (II, № 11) [46, t. 19, s. 54].

Представлені в монастирській бібліотеці і поодинокі гомілетичні видання католицьких західноєвропейських авторів. Наприклад, було зібрання проповідей «Promtuarium concionatorium» (IV, № 12) відомого бенедиктинського проповідника та композитора Мауруса Байрхамера (1721–1787). Це видання практичного характеру було результатом багаторічного ораторського досвіду автора [43, s. 512–513]. Цікавим виглядає наявність книги Джузеппе Мансі (1658–1720) – італійського ораторіанського проповідника та богослова. Йдеться про одне з латиномовних видань його твору «Promtuarium Sacrum ac Morale» (II, № 2) [40; 58].

Василіанська проповідницька традиція представлена поширеним виданням – «Словом к народу католическому» (I, № 14). Дане зібрання ораторської та повчальної прози отців-василіян було укладене мовою, близькою до української народної, окрім прикладів церковнослов'янською мовою [11-III, № 2369; 15, с. 12]. Відомо, що знаходилась у Віцинському монастирі і збірка проповідей Венедикта Щулевича – василіанського проповідника XVIII ст. Про наявність у монастирі манускрипту його книги «Sermones Sacri» свідчить такий запис на одному з примірників із зібрання відділу рукописної книги Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника: «*Librum Sacrorum Sermonum in Dominicis Anni totius per RP Benedictum Szulewicz ord Nostri Praedicatorum Wicynens habitorum sub acta Tentis Visitationis D[ie] 12 Februarii VS 1767*» [57, арк. 1].

Найбільш ексклюзивно виглядає наявність у Віцинській книгозбірні поширеної в XVII ст. т. зв. «Dąbrówki». Це «Postilla Chrześcijańska» Самуеля Дамбровського (1577–1625) – одного з найвідоміших польських лютеранських проповідників ранньомодерного часу [38, t. 1, s. 110–111]. Вірогідно цей твір укладач інвентарю мав на увазі під записом «*Kazania X. Samuela in folio*» (III, № 34). Було в книгозбірні й одне з видань Учительних Євангелій (I, № 8), а саме примірник твору Кирила Транквіліона-Ставровецького [11-I, № 705]. Ще чотири збірники казань не вдалося ідентифікувати: зібрання проповідей на свята та неділі (III, № 7, № 11); пошкоджений примірник (III, № 8); книга, оправлена в пергамент (V, № 8).

«Учительні видання». Доволі таки умовно можна виокремити як «блок» релігійної літератури «учительні видання». Одним із жанрів

подібних видань були «науки доброго вмирання» [4]. Даний жанр у тогочасній Віцинській бібліотеці представлений одним із примірників львівського видання 1742 р. книги «Wyprawa na tamten świat duszy» (IV, № 18) [11-II, № 1447]. *Катехитична література*, якою один із найпоширеніших жанрів «учительних» видань, представлена твором «Chleb duchowny» (Каліш, 1733) Яна Станіслава Вуйковського. Цей катехизм польського норбетанина XVIII ст. [53, s. 268] був особливо поширеним у Полоцькій єпархії [22, с. 32, 84].

До «учительних» книг можна віднести і повчання християнського життя (III, № 29) іспанського єзуїта Граціана Бальтазара (1601–1658). Також знаходився у бібліотеці й один з примірників перекладу з італійської на польську, виконаного Павелом Ксаверієм Бжостовським, твору під назвою «Nauka dla nowych spowiedników» (Бердичів, 1774) [11-III, 2748].

Очевидно, що в бібліотеці василіанського монастиря у Віцині були стародруки чернечих правил Василя Великого (IV, № 14). Осередками видання даних правил у XVIII ст. були три друкарні – супрасльська (1717, формат кварто), почаївська та віленська [47, s. 85]. Оскільки укладач зазначає про видання у форматі октаво (IV, № 14), тому найвірогідніше йдеться про примірник почаївського видання 1751 р. [11-II, № 1751]. Інший екземпляр (II, № 7) вірогідно походив з однієї з вищезгаданих друкарень. Серед списку «руських» книг були правила чернечого постригу – «Послідованіє постригу» (I, № 15) – знову таки один з примірників почаївського друку 1750 р. [11-III, № 1704]. Знаходилась і книга, яка містила устав чернечого поховання (I, № 16). Обов'язковим екземпляром для кожної василіанської бібліотеки були конституції капітул ЧСВВ. У Віцинській книгозбірні знаходились віленські видання конституцій капітул у Бресті 1772 р. (IV, № 2) та Гощі 1773 р. (IV, № 3).

Інше. Зазначається в інвентарному описі і про наявність у Віцинському монастирі поодиноких примірників з інших галузей теології. Зокрема, був своєрідний «компендіум» з теології – «Theologia speculativa» (IV, № 16) Сигізмунда Пусха (1669–1735). Дана книга австрійського єзуїтського богослова – це своєрідна енциклопедія богословського змісту [42, t. 13, p. 1362–1363]. Знаходилося у монастирській бібліотеці і найсолідніше *апологетичне* видання саського періоду Речі Посполитої – «Szczerą prawdą przeciw obłudnemu fałszowi» (Познань, 1719) (III, № 28). Написав даний трактат польський єзуїт Стефан Щанецькі (1658–1737) [46, t. 27, s. 324–325]. *Канонічне право* представлено виданням у декількох томах – «Jus Canonicum practice explicatum» (III, № 30). Автор твору Гай (Вітус) Піхлер (1670–1736) – німецький єзуїтський богослов [39, t. 1, s. 1, p. 569]. Було в книгозбірні і видання з *церковної історії*. Зокрема томи-додатки до

відомих «Анналів» Чезаре Бароніо (1538–1607). Кардинал Бароніо у 12-ти томах описав історію Церкви до XII ст. Продовжив його працю італійський ораторіанець Одоріко Рійналді (1595–1671). Він написав церковну історію від кінця XII до середини XVI ст. Власне у Віцинській бібліотеці були два томи твору Одоріко Рійналді (II, № 1). Насамкінець, варто зазначити, що знаходилось у книгозбірні ще декілька книг теологічного змісту, зокрема рукописних (III, № 21; V, № 7).

Світська література. Для забезпечення вивчення ораторського мистецтва в чернечих риторичних студіях очевидно, що потрібні були *підручники з риторики*. У Віцинській бібліотеці знаходилося декілька книг такого змісту. Насамперед варто зазначити про наявність «класичного» [52, s. 218] навчального видання з риторики – «De arte rhetorica» (IV, № 4) Кипріана Суареца. Укладач видання – іспанський єзуїт XVI ст., професор риторики в Коїмбрському університеті [39, t. 1, s. 2, p. 569]. Даний підручник був базовим для вивчення риторики в більшості тогочасних чернечих навчальних закладів [35, с. 62; 50, s. 187]. Скоріш за все, основним навчальним матеріалом слугувала дана книга і для риторичних студій у Віцинському монастирі. Знаходились у монастирській бібліотеці два примірники підручника ще одного єзуїтського автора – француза Домініка де Колонії (1658–1741). Його твір «De arte rhetorica» (IV, № 5) перевидавали близько 60-ти разів, що свідчить про популярність даної книги [42, t. 3, p. 376–377]. Вірогідно, цей твір був представлений одним з друків, що походив з республіканських міст – Люблін, Познань, Львів, Вільно [46, t. 15, s. 108]. Знову ж таки єзуїтську традицію вивчення риторики представляє ще одна книга – «Flores eruditi» (Познань, 1738) [46, t. 16, s. 240] (IV, № 6). Цей не менш популярний підручник призначався, в основному, для складання латиномовних віршованих творів, а за змістом був анонімною компіляцією різних авторів, зібранням правил латинського віршування. Дана книга була одним з базових навчальних матеріалів в єзуїтській системі навчання в Речі Посполитій [60, s. 151]. Варто зазначити і про наявність трактату з вимови Анджея Максиміліана Фредро (≈1620–1679) – «польського Тацита», історика, письменника на політичну тематику [49, t. 1, s. 517]. Йдеться про його латиномовний твір «Vir consilii» (Львів, 1730) [46, t. 16, s. 312–313] (III, № 24). Допоміжним матеріалом для оратора були збірники цитат, наприклад, т. зв. «Florilegium». У них містилися цитати, уривки з віршів різних авторів. У Віцинській бібліотеці знаходився рукописний примірник такого зібрання (IV, № 7).

Мовознавство. Наявність значної кількості латино- та польськомовної літератури вимагала знання латинської та польської мов для того, щоб можна було її читати та використовувати. Вагому роль у полегшенні

сприйняття «іншомовних» творів відігравали словники. Одним з найпоширеніших словникових видань в Речі Посполитій був т. зв. «Кнапіуш» (III, № 23). Це багатотомний польсько-латинсько-грецький словник, який активно видавався до кінця XVIII ст. Власне розмовну назву власник отримав від прізвища його автора – Гжегожа Кнапського/Кнапіуша (1564–1638) – польського єзуїта-мовознавця, викладача, автора драматичних творів [61, t. 2, s. 698–699].

Одним із польських мовознавців ранньомодерного часу був Францішек Богомолець (1720–1784). Він перекладав твори античних авторів (Тита Лівія, Цицерона, Демосфена, Тацита та інших), писав твори комедійного характеру тощо [44, s. 54]. Мовознавчий трактат цього автора знаходився у Віцинській бібліотеці, а саме його «Supellex latinitatis ex Phraseologia» [11-II, № 1975] (IV, № 15). Ще один твір мовознавчого характеру не вдалося ідентифікувати через інформаційну лапідарність інвентарного запису (IV, № 19).

Поезія. Як «підручники» з вивчення ораторського мистецтва використовували і збірники віршів. Наприклад, у Краківському університеті з такою метою [49, t. 1, s. 132] застосовували відоме в Речі Посполитій зібрання латиномовних поезій «Vitae Regum Polonorum» (III, № 33). Автором збірки був Клеменс Яніцький (1516–1543) – польський латиномовний поет та епіграматист [38, t. 2, s. 282–286]. Очевидно, у Віцинському монастирі цей популярний твір (видавався латинською, польською та західноєвропейськими мовами) [46, t. 18, s. 445–447] також використовували під час риторичних студій. Була в обителі й збірка латиномовних елегій вже згаданого Яна Калінського, а саме його «Erymanthus in Helicone» (Варшава, 1713) [46, t. 19, s. 54] (III, № 4). Зразками латиномовного ораторського мистецтва слугували й *панегірики*. Зокрема у Віцинській бібліотеці був примірник видання «Foederata Marti Bellona Poloniae» (Львів, 1724) [11-II, № 1026] (II, № 9) Яна Яворського. Мистецтву вимови можна було вчитись і за допомогою книги «Mowy różne» (Варшава, 1690) (III, № 23) римо-католицького єпископа Анджея Залуського (1648–1711) [46, t. 34, s. 156, 168].

Антична література. Зразком для риторики та стилістики [59, s. 574] слугувала творчість Марка Тулія Цицерона. За висловом Джованні Броджі Беркофф, його твори були «ідеальною моделлю» для *imitatio* [2, s. 9–10]. Лише двома книгами представлена творчість даного автора у Віцинській бібліотеці. Перша – вірогідно одне з видань його «Оратора» (IV, № 11), в якому розглядаються теоретичні питання ораторського мистецтва [30, s. 635]. Друга – листи Цицерона (V, № 4). Варто зазначити і про наявність твору «Повчання оратору» (IV, № 22) Марка Фабія Квінтіліана (I ст.) –

давньоримського письменника, якого вважають першим учителем риторики. Даний твір – це найповніший підручник з ораторського мистецтва, який зберігся до сьогодні з часів античності. В ньому систематично викладені основи риторичної теорії, а також подаються поради педагогам, які навчають цьому мистецтву [30, с. 256]. Знаходилися в бібліотеці Віциньського монастиря і «Життєписи» (IV, № 13) Плутарха (з Хіроноу) – давньогрецького письменника та педагога I – початку II ст. [30, с. 439]. Біографії видатних греків та римлян могли слугувати для ченців джерелом черпання моралізаторських розповідей.

Інше. Представлені в книгозбірні також і «нариси» з історії Вацлава Жевуського (1706–1779) – польного гетьмана, відомого драматурга та поета. У своїх «Zabawkach dzieiopiskich» (Львів, 1766) [11-III, № 2449] (IV, № 20) він подав короткі нариси історії Речі Посполитої та описи історій деяких європейських держав [55, s. 177]. Творчість західноєвропейських гуманістів представлена одним із творів Йоста Ліпса (Юста Ліпсіуса) (1547–1606) – південнонідерландського гуманіста і знавця класичної латини. Найбільш знаними були його видання латинської прози – Тацита (1574) та Сенеки (1605). Скоріш за все, укладач інвентарю під записом «*Justi Lipsii liber*» (IV, № 8) мав на увазі його «Політику» (1589), оскільки це був найбільш відомий твір гуманіста. За змістом твір становить собою зібрання цитат античних авторів, а суть видання полягала в розгляді проблем політичної етики [40]. Практично в бібліотеці не було книг з філософії, – окрім одного примірника з логіки (IV, № 9), на жаль, нам не вдалося ідентифікувати автора твору. Серед списку бібліотечних книг латинською і польською мовами є запис про твір, який був забороненим: «*Aencyclopediae xięga zakazana*» (II, № 10). Невідомо, яку саме енциклопедію мав на увазі укладач інвентарного опису.

Отже, на основі інвентарного опису бібліотеки Віциньського монастиря 1774 р. вдалося відтворити кількісний та тематичний склад даної книгозбірні. Віциньська монастирська бібліотека в цей час – це книжкове зібрання з понад сотні книг з переважанням кодексів латиницею (латинською та польською мовами). За кількісними параметрами дана бібліотека була майже середньою за розміром у порівнянні з монастирських книжковими зібраннями, котрі на той час існували на українських землях Речі Посполитої. За форматом переважали середньо- та малоформатні книги.

Незважаючи на те, що в інвентарі немає відомостей про місце та рік видання, а прізвища авторів та назви книг подаються скорочено чи видозмінено, вдалося здійснити реконструкцію та аналіз книжкового репертуару. В монастирі домінувала релігійна література. Зокрема,

переважали гомілетичні видання – різноманітні збірники проповідей, казань, постил на неділі та свята, пасійного змісту тощо. Біблія руською, польською та латинською мовами в рукописних і друкованих примірниках, патристична література (переважно твори Отців Церкви східної традиції – Іоана Золотоустого, Макарія Великого, авви Дорофея та інших), агіографічні твори (Патерик, Мартиролог, Прологи), трактати аскетичного змісту, видання для медитацій та реколекцій, моральна теологія, поодинокі примірники з апологетики, церковної історії, катехізми – все це свідчить про різноманітність книжкового фонду Віциньського монастиря. Варто зазначити, що не було в книгозбірні екзегетичних видань, окрім декількох гомілетичних зібрань подібного змісту Отців Церкви. Крім того, практично відсутні полемічні та догматичні трактати. Менш різноманітно та презентабельно була представлена світська література – підручники з риторики (Кипріяна Суареза, Домініка де Колонії), збірники віршів, панегірики, антична література (Цицерон, Плутарх), словник та мовознавчі трактати, поодинокі примірники книг історичного та філософського характеру. Немає відомостей в інвентарі про наявність книг правничого змісту, прозових художніх творів, граматик чи арифметик тощо.

Коло читання ченців Віциньського монастиря переважно складало твори «католицької вченості» ранньомодерного часу – західноєвропейських, особливо польських богословів XVI–XVIII ст. Найбільше представлені в бібліотеці видання єзуїтських авторів, також були твори домініканців, францисканців, ораторіанця, кармеліта, отця-тринітарія. Нечисленно представлена творчість василіанських богословів. Знаходились у книгозбірні й поодинокі примірники творів православних та навіть протестантських авторів ранньомодерного часу. Загалом книжковий репертуар дозволяв забезпечити матеріально проведення в середині 1770-х років чернечих риторичних студій. Хоча є відомості про функціонування тут і філософських студій, проте за даними інвентарного опису 1774 р. видання подібного змісту були практично відсутніми. Натомість існував «широкий вибір» літератури для підготовки до проповідництва, відповідно це створювало сприятливі умови для ведення активного місіонерства.

Список використаних джерел

1. Берк П. Нотатки щодо нових історій читання // Нові підходи до історіописання / за ред. Пітера Берка. – К., 2010. – С. 211–215.
2. Броджі-Беркофф Дж. Чи існує канон українського літературного бароко? // Український гуманітарний огляд. – К., 2012. – Вип. 16–17. – С. 9–54.
3. Ваврик М. Василіанські монастирі на Галицькому Поділлі // Шляхами Золотого Поділля. – Філадельфія, 1960. – Ч. I. – С. 243–260.

4. Вінниченко О. «Своя смерть»: річпосполитський шляхтич перед обличчям вічності (за ранньомодерними тестаменами) // Повсякдення ранньомодерної України. Історичні студії в 2-х томах. – К., 2013. – Т. 2 : Світ речей і повсякденних уявлень / відп. ред. В. Горобець. – С. 272–296.
5. Герасим І. Історико-богословські дослідження Чину Святого Василя Великого (XVII–XX ст.) // Історія релігії в Україні. – К., 2001. – Т. 4 : Католицизм. – С. 568–580.
6. Гибер де Жозеф. Духовность Общества Иисуса. Исторический очерк. – М., 2010. – 679 с.
7. Головацкий Я. Нѣскольکو словъ о Библии Скорины и о рукописной библии изъ XVI столѣтія, обрѣтающейся въ библіотецѣ монастыря св. Онуфрія во Львовѣ // Науковий збірник, издаваемый литературнымъ обществомъ Галицко-Русской Матицы. – Львовъ, 1865. – С. 225–256.
8. Головацкий Я. Коротка вѣдомость о рукописахъ Славянскихъ и Рускихъ находящихся ся в книжници Монастыря Св. Василя Вел. у Львовѣ // Русалка Дністровая. – Дрогобич, 2012. – С. 122–129.
9. Головащенко С. Дослідження та викладання Біблії в Київській духовній академії XIX – початку XX ст. : Монографія. – К., 2012. – 356 с.
10. Гуцаленко Т. Два інвентарі Святоспаського монастиря // Старосамбірщина – III : Альманах. – Старий Самбір, 2004. – С. 320–357; [Мицько І.] Матеріали до історії Унівської бібліотеки // Лавра: часопис монахів Студитського Уставу. – Львів, 1999. – Ч. 3. – С. 32–36; Lorens B. Inwentarz biblioteki bazylikańskiej archimandrii w Uniwowie z 1789 r. // Hereditas Monasteriorum. – Wrocław, 2013. – Vol. 2. – S. 253–269.
11. Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. – Львів, 1981. – Кн. 1 : 1574–1700 pp. – 136 с.; 1984. – Кн. 2. Ч. 1 : 1701–1764 pp. – 132 с.; Кн. 2. Ч. 2 : 1765–1800 pp. – 128 с.
12. Зема В. Релігійна культура, перекладацькі практики та напучувальна література Київської митрополії // Берестейська унія (1596) в історії та історіографії: спроба підсумку. Матеріали міжнародного наукового діалогу про Берестейську унію фундації PRO ORIENTE (третя зустріч: Львів, 21-23 серпня 2006 р.) та Міжнародного наукового симпозиуму Інституту історії Церкви Українського Католицького Університету «Берестейська церковна унія: перспективи наукового консенсусу в контексті національно-конфесійного дискурсу» (Львів, 24-27 серпня 2006 р.) / за ред. Йогана Марте й Олега Турія. – Львів, 2008. – С. 308–322.
13. Інвентарний опис Віцинського монастиря 1774 р. // ЛННБУ, відділ рукописів. – Ф. 3, спр. 276, 39 арк.
14. Інвентарний опис Віцинського монастиря 1844–1850 pp. // ЦДІА України у Львові. – Ф. 684, оп. 1, спр. 1209, 7 арк.
15. Ісаєвич Я. Книговидання та друкарство в Почаєві: ініціатори та виконавці // Друкарня Почаївського Успенського монастиря та стародруки: збірник наукових праць. – К., 2011. – С. 7–22.
16. Ісіченко І. Історія української літератури: епоха Бароко (XVII–XVIII ст.). Навчальний посібник. – Львів, 2011. – 568 с.

-
17. Исторична довідка про Відинський монастир // ЦДІА України у Львові. – Ф. 684, оп. 1, спр. 1201, 4 арк.
18. Каталогъ церковно-словенскихъ рукописей и старопечатанныхъ книгъ кирилловскаго письма, находящихся на археологическо-библиографической выставкѣ въ Ставропигійскомъ заведеніи / сост. А. Петрушевичъ. – Львовъ, 1888. – 45 с.
19. Кириличні рукописні книги у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України. Каталог. – Львів, 2007. – Т. 1: XI – XVI ст. – 521 с.
20. Кириличні стародруки 15–17 ст. у Національній бібліотеці України ім. В. І. Вернадського / уклад. : Н. Бондар, Р. Кисельов; за участю Т. Росовецької. – К., 2008. – 232 с.
21. Корзо М. Брестская уния и катехетическая литература // Берестейська унія (1596) в історії та історіографії: спроба підсумку. Матеріали міжнародного наукового діалогу про Берестейську унію фундації PRO ORIENTE (третя зустріч: Львів, 21–23 серпня 2006 р.) та Міжнародного наукового симпозиуму Інституту історії Церкви Українського Католицького Університету «Берестейська церковна унія: перспективи наукового консенсусу в контексті національно-конфесійного дискурсу» (Львів, 24–27 серпня 2006 р.) / за ред. Йогана Марте й Олега Турія. – Львів, 2008. – С. 323-339.
22. Корзо М. Украинская и белорусская катехитическая традиция XVI–XVIII вв.: становление, эволюция и проблема заимствований. – М., 2007. – 671 с.
23. Коссак [Е.] Монастирі Галичини (передрук праці 1867 р.) // Лавра: часопис монахів студитського уставу. – Львів, 1999. – № 7 – С. 41–55.
24. Лось В. Василянські бібліотеки в світлі монастирських інвентарів Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (Правобережна Україна XVIII–XIX століття) // Między Rzymem a Nowosybirskiem. Księga jubileuszowa dedykowana ks. Marianowi Radwanowi SCJ. – Lublin, 2012. – S. 605–622.
25. Лукань Р., Филипчак І. Центральна окружна головна школа в Лаврові 1788/1789–1910/11. – Львів, 1936. – 193 с.
26. Мицько І. Ідеологічна боротьба на Україні в XVII ст. і формування та склад бібліотек // Бібліографічна інформація і сучасність : збірник наукових праць. – К., 1981. – С. 102–111.
27. Муха Л. Бібліотечні книжкові колекції та зібрання: походження, історія, реконструкція. – К., 1997. – 52 с.
28. Пінкерс С. Джерела християнської моралі: її метод, зміст та історія. Пер. з фр. – К., 2013. – 606 с.
29. Православная Энциклопедия. – М., 2008. – Т. XIX : Ефесеям послание – Зверев. – 751 с.
30. Словарь античности / пер. с нем. – М., 1989. – 704 с.
31. Собори Львівської єпархії XVI–XVIII століть / упорядкування та історичний нарис Ігоря Скочиліяса. – Львів, 2006. – cxliv+464 с.
32. Фрис В. Бібліотеки на західноукраїнських землях у II пол. XVII – XVIII ст. // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. – Львів, 2002. – Вип. 9/10. – С. 171–186.

33. Ціборовська-Римарович І. Видовий та джерелознавчий аналіз документів з історії книги та історії бібліотек в Україні XVI – першої чверті XIX ст. // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – К., 2012. – Вип. 34. – С. 259–279.
34. Ціборовська-Римарович І. Книгозбірня Острозького єзуїтського колегіуму: джерела про комплектацію бібліотечного фонду та їх інформаційна наповненість // Острозька давнина. Науковий збірник. – Острог, 2013. – Вип. 2. – С. 114–120.
35. Шевченко Т. Єзуїтське шкільництво на українських землях останньої чверті XVI – середини XVII ст. – Львів, 2005. – 336 с.
36. Яковенко Н. Освоєння «чужого» сакрального простору (католицькі свята та чуда у прикладах Йоаникія Галятовського) // Київська академія. – К., 2013. – Вип. 11. – С. 24–78.
37. Bajda J. Teologia moralna (kazuistyczna) w wieku XVII–XVIII // Dzieje teologii katolickiej w Polsce. – Lublin, 1975. – Т. 2. – Cz. 1. – S. 267–305.
38. Bibliografia literatury polskiej. Nowy Korbut. – Warszawa, 1963. – Т. 1: Piśmiennictwo Staropolskie. – 390 s.; 1964. – Т. 2: A–M. – 551 s.
39. Bibliothèque des écrivains de la compagnie de Jésus, ou Notices bibliographiques / par les Augustin et Alois de Backer, Charles Sommervogel. – Liège, 1853. – Т. 1. – S. 1. – 792 p.; 1854. – S. 2. – 680 p.; 1856. – S. 3. – 775 p.
40. Consortium of European Research Libraries [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.cerl.org/resources/cerl_thesaurus/main. – Назва з екрана.
41. Cykwas O. Kronika klasztoru wicyńskiego i jej znaczenie dla badań nad archiwum klasztornym (koniec XVIII w. – pierwsza połowa XIX w.) // Pamiętnik XIII Ogólnopolskiego Zjazdu Studentów Archiwistyki Lublin-Zamość, 27–29 kwietnia 2011 roku. Kancelarie oraz archiwa wczoraj i dziś / pod. red. J. Łosowskiego, E. Markowskiej. – Warszawa, 2012. – S. 35–40.
42. Dictionnaire de Theologie Catholique / Vacant A., Mangenot E. – Paris, 1903. – Т. 1; 1908. – Т. 3; 1936. – Т. 13; 1941. – Т. 14.
43. Die Benediktinerabtei Wessobrunn / Bearbeiten von Irmtraud Freifrau, von Andrian-Werburg. – Berlin, 2001. – 614 s.
44. Encyclopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564–1995. – Kraków, 1996. – 888 s.
45. Encyklopedia katolicka. – Lublin, 2011. – Т. 15. – 1456 s.
46. Estreicher K. Bibliografia polska. – Kraków, 1882–1951. – Т. 8–34 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.estreicher.uj.edu.pl/>. – Назва з екрана.
47. Getka J. Polskojęzyczne druki bazylikańskie (XVIII wiek). – Warszawa, 2013. – 344 s.
48. Górski K. Zarys dziejów duchowości w Polsce. – Kraków, 1986. – 397 s.
49. Korbut G. Literatura polska. Od początków do wojny światowej. – Warszawa, 1929. – Т. 1: od wieku X do końca XVII. – 621 s.; Т. 2: od wieku XVIII do R. 1820. – 439 s.
50. Korolko M. Sztuka retoryki. Przewodnik encyklopedyczny. – Warszawa, 1990. – 322 s.

51. Lauchert J. Wigandt Martin [Електронний ресурс] / Allgemeine Deutsche Biographie. – Leipzig, 1897. – Vol. 42. – S. 458. – Режим доступу: <http://www.deutsche-biographie.de/pnd139105999.html?anchor=adb>. – Назва з екрана.
52. Panuś K. Historia kaznodziejstwa. – Kraków, 2007. – 503 s.
53. Pelczar J. Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele Katolickim. – Kraków, 1896. – Cz. 2 : Kaznodzieje polscy. – 404 s.
54. Piłypczak-Majerowicz M. Biblioteki i bibliotekarstwo zakonne na wschodnich ziemiach Rzeczypospolitej w XVII – XVIII w. – Wrocław, 1996. – 195 s.
55. Piotrowski J. Jezierna // Sprawozdania CK Grona Konserwatorów Galicji Wschodniej. – Lwów, 1907. – T. 3. – № 52–63. – S. 12-20.
56. Słownik polskich teologów katolickich. – Warszawa, 1981. – T. 1 : A–G. – 614 s.; T. 2 : H–L. – 591 s.; 1982. – T. 3 : M–R. – 552 s.; 1983. – T. 4 : S–Ż. – 586 s.
57. Szulewicz Benedicti. Sermones Sacri / ЛННБУ, Відділ рукописів. – Ф. 3. – Спр. 673. – 204 арк.
58. The world's largest network of library content and services [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldcat.org/>. – Назва з екрана.
59. Ulcinaitė E. Wydania i recepcja autorów antycznych w wieku XVI – XVIII na Litwie // Jeziucka ars historica. – Kraków, 2001. – S. 573-584.
60. Zabłocki S. Od starożytności do neohellenizmu. Studia i szkice. – Katowice, 2008. – 212 s.
61. Załęski S. Jezuici w Polsce. – Lwów, 1901. – T. 2. – 762 s.; 1902. – T. 3. – Cz. 1. 1088 s.

***

ДОДАТОК

Інвентарний опис бібліотеки Віцинського монастиря за 1774 р.

/арк. 12 зв./

[I] Xięgi biblioteczne ruskie

1. Biblia pisana in folio.....1
  2. Opera Świętego Efrema.....1
  3. Xięga pisana bez tytułu in folio.....1
  4. Besidy S. Jana Chryzostoma drukom in folio.....1
  5. Żywot S. Grzegorza Biskupa.....1
  6. Xięg Prołohow pisanych in folio.....2
  7. Posłanyie otca Joana pisane.....1
  8. Kazanie drukowane Kyrył nazwane.....1
- /арк. 13/
9. Pateryk Peczerskich Otec drukowany.....1
  10. Łymonar xięga pisana.....1
  11. Besidy S. Dorofeiusza.....1
  12. Besidy S. Makarego drukowane.....2
  13. Kazusy ruskie.....1
  14. Słowo ko narodu drukowane.....1

-
15. Postryh mnychow.....1
  16. Poslidowanyia pohrebenya inoczeskaho.....1
  17. Nowy Testament in 4to.....1
  18. Psalteryz Lwowskiego druku z annotacyami słowenskiemi y łacinskimi.....1

[II] Xięgi biblioteczne łacinskie y polskie

1. Annales Ecclesiastici P. Odorico Raynold.....2 [*зверху донос – in folio*]
2. Promptuarium Concionarium pre dnius ab festis totius anni A. P. Mansi tomi.....2
3. [*закреслено*].....3
4. Troiaki Pokłon Kaznodzieyski czyli Kazania o Męce Panskiej X. J[ę] rzezo Dębskiego.....1
5. Syllabus Marianus.....1
6. Medytacya X. Piętkewicza Z. S. Bazylego W.....1
7. Ustawy S. Bazylego Wielk[iego].....1
8. Zycia świętych panskich polskie.....1
9. Bellona Poloniae czyli Panegiryk weselny /арк. 13 зв./ Denhaffowi y Sieniawskiey ad Leznitt ? przypisany.....1
/арк. 13 зв./
10. Aencyclopediae xięga zakazana.....1
11. Kazania X. Damascena scholar piar.....1

[III] Xięgi biblioteczne in 4to

1. Concordantia Bibliorum.....1
2. Dicenda Concionatoria P. Ostrorog carmelit.....1
3. Chleb duchowny czyli Medytacye X. Wuykowskiego.....1
4. Erimanthus in Helicone S. Carmen P. Damascena scholar[um] Piar[um].....1
5. Korona czyli Medytacye Ludwika abata biskupa de Rhodes.....1
6. Głos Pana Kruszącego Cedry czyli Medytacye X. Rubczynskiego karmelity.....1
7. Kazania święteczne całego roku X. Kowaluk(?).....1
8. Kazania święteczne bez tytułu spalone.....1
9. Kazania niedzielne y święteczne X. Filipowicz[a].....1
/арк. 14/
10. Kazania niedzielne bez tytułu Gilarowski[ego].....1
11. Kazania rozne przypadkowe X. Rozyckiego.....1
12. Kazania święteczne pod tytułem Zniwo Złote X. Muchowskiego Soc. Jesu.....1
13. Martyrologium Romanum.....1

-
14. Manna duszy – Segnery.....1
  15. Męka Pana Jezusa – Rubczyns[ki].....1
  16. Nauka spowiedzi pisana.....1
  17. Norma Ewangelica – Kraszewski.....1
  18. Theologia X. Gabriela Antoine.....1
  19. *[закреслено]*
  20. Theologia S. Tribunal Confessariorium ad Wigand.....1
  21. Theologia pisana.....1
  22. Thesaurus Snapii libri...1
  23. Mowy rozne staroswieckie polskie.....1
  24. Vir Consilii A. Fredro Palat Podoliae nadpalona.....1
  25. Zaciągniona Zapłata Seriewicz[a].....1
  26. Zwierciadło przezornosci chrzescianskiej.....1 *[справа дописано – spalona]*
  27. Zywoť przediwny S. Rozy – Rubczyns[ki].....1
  28. Szczera Prawda przeciw obłudnemu falszowi.....1 *[справа дописано – spalona]*
  29. Nauka dla nowych spowiednikow in 4to jori.....1
  30. R.P. Pichler Inst[it]utiones Jurii Canonici in 4to Libri decreta [...] odebrany od X. Jedlinskiego.....5
  31. Antoine po słowiensku in 4to majori.....Tom 1
  32. Soliloquia po polsku S. Augustyna Boza Duchowna y o Skrusze Serca in 8vo majori.....1 *[справа дописано – spalona]* *[над majori дописано – spalona]*
  33. Lechus wierszem łacinskim in 8vo.....1
  34. Kazania X. Samuela in folio – *[дописано – odebrana ad X. [...]]* 1
  35. Teologia moralna polskim ięzykiem druk[owana].....1
  36. Stan Duchownych y Kosciółow. Kazanie.....1
/арк. 14 зв./

[IV] Xiążki biblioteczne in 8vo.

1. Biblia Sacra editionis Lugdunensis.....1
2. Capitular[um] Brestense Ord. S.B.M. 1
3. Constitutiones Hoscense Ord. S.B.M.....1
4. Cypriani Soarii libellus.....1
5. Dominici de Colonis libelli de arte Rhetorica.....2
6. Flores eruditi libellus.....1
7. Florilegium libellus scriptus.....1
8. Justi Lipsii liber.....1
9. Joannis Combochi libellus Logicae *[дописано – nadpalony]*.....1
10. Nauka o spowiedzi.....1

-
11. Orationes M. T. Ciceronis.....1
  12. Promptuarim Conciones ad Bayrhamer.....1
  13. Plutarch in chironaei opuscular[um].....1
  14. Regulae S. Basilii Magni.....1
  15. Supollex latinittis phraselogia.....1
  16. Theologia A.P. Pusch tomi.....7
  17. Thomas a Kempis.....1
  18. Wyprawa duszy do nieba.....1
  19. Libellus acto linguarum per medium kontyczek w pergaminie.....1
  20. Zabawki dziejopiskie Rzewuskiego.....1
  21. [zakreślono]
  - [22.] Fabij Quintiliani in 2 Hutunes Rhetoricaes.....1 [записано іншим
почерком]
- /арк. 15/

[V] Xiązki biblioteczne in 12mo

1. Ewangeliyky polskie iedna podług obrzǳdu greckiego a druga łacinskiego.....2
2. Thomasz a Kempis.....1
3. Libellus Annicii Anlii Lergueti(?).....1
4. Libellus Epistolaru[m] M. T. Ciceronis.....1
5. Libellus sine titulo.....1
6. Neo-konfessarius Reuther odebrany od X. Nowo[...]......1
7. Theologia pisana X. Kiszki
8. X kazań w Pergaminie zielonym

ЛННБУ, відділ рукописів. – Ф. 3, спр. 276, арк. 12 зв.–15. Оригінал.

I. Almes

The Vicyn Basilian monastery library (according to the 1774 inventory materials)

In this article we have characterized the inventory as an essential source of old monastic libraries holdings study; clarified the history of the foundation, activity and closing of the Vicyn monastery in the early 1860s after a devastating fire. The Vicyn Basilian monastery library has been reconstructed based on the inventory deposited in the Manuscripts Department of the V. Stefanyk Lviv National Scientific Library, the fragment of which is published for the first time. According to this source, in 1774 the Vicyn library contained 95 books and 113 depositary units. In general at that time this library was a book collection with a predominance of the codexes in Latin characters (in Latin and Polish languages). As for the thematic content, there were the works of «Catholic learning», mainly of Western European and Polish Jesuit theologians of the XVI–XVIII centuries. Besides theological treatises, the library held secular literature as well.

Key words: Vicyn Basilian monastery, monastic library, inventory, thematic content, religious literature, secular literature.

И. И. Альмес

Библиотека вицинского василианского монастыря (по материалам инвентарной описи 1774 г.)

В статье дана характеристика инвентарной описи как важному источнику для изучения фондов старых монастырских библиотек; изложена история основания, деятельности и закрытия в начале 1860-х годов, после разрушительного пожара, Вицинского монастыря. На основании инвентарной описи, которая хранится в отделе рукописей Львовской национальной научной библиотеки им. В. Стефаника и фрагмент которой публикуется впервые, проведена реконструкция библиотеки Вицинского василианского монастыря. В соответствии с данным источником, по состоянию на 1774 г. Вицинская библиотека насчитывала 95 наименований книг и 113 единиц хранения. В целом эта библиотека на то время представляла собой книжное собрание с преимуществом кодексов латиницей (на латинском и польском языках). По тематическому составу – это произведения «католической учености», в большинстве своем западноевропейских и польских езуитских богословов XVI–XVIII ст. Кроме трактатов богословского характера, находилась в библиотеке и светская литература.

Ключевые слова: Вицинский василианский монастырь, монастырская библиотека, инвентарная опись, тематический состав, религиозная литература, светская литература.